

**Muzyka religijna —
między epokami
i kulturami**

Tom III

NR 2925

Muzyka religijna — między epokami i kulturami

Tom III

pod redakcją
Krystyny Turek i Bogumiły Miki

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2012

Redaktor serii: Muzyka
Krystyna Turek

Recenzent
Anna Granat-Janki

Publikacja będzie dostępna – po wyczerpaniu nakładu –
w wersji internetowej:

Śląska Biblioteka Cyfrowa
www.sbc.org.pl

Spis treści

Wprowadzenie (<i>Krystyna Turek, Bogumiła Mika</i>)	7
Maciej Jochymczyk	
Prolegomena do badań nad twórczością religijną Amanda Ivanschiza	11
ks. Antoni Reginek	
Z problematyki dziejów i wariabilności pieśni kościelnej <i>Kto się w opiekę...</i> w śląskich przekazach źródłowych	23
Violetta Kostka	
Utwory Tadeusza Kasserna z okresu „spotęgowanego napięcia” – <i>Sonatina kołędowa</i> na fortepian i <i>Tryptyk żałobny</i> na głos z fortepianem	38
Renata Skupin	
O nirwanie po polsku i innych toposach Orientu indyjskiego w muzyce polskiej pierwszej połowy XX wieku. Próba rekonesansu	48
Agnieszka Draus	
<i>Licht</i> Karlheinz Stockhausena – współczesny teatr sakralny?	62
Magdalena Chrenkoff	
<i>Dies irae</i> Krzysztofa Pendereckiego – między <i>sacrum</i> a <i>profanum</i>	73
Regina Chłopicka	
Krzysztof Penderecki, <i>Pieśni chińskie</i> i <i>Kadisz</i> . Między pięknem natury a grozą historii	82
Piotr Dahlig	
Bracia czescy w Polsce – wspólnota w Zelowie i jej dziedzictwo muzyczne	95

Arleta Nawrocka-Wysocka	
Tradycyjne pieśni poranne i wieczorne żyjące w pamięci cieszyńskich ewangelików	104
Jolanta Gwizdoń	
Działalność muzyczna parafii bielsko-żywieckich w Porąbce i Chybiu. Próba charakterystyki	117
Jan Mikos	
Chór mieszany Dei Patris – 15 lat działalności kulturalnej (1991–2006). Informacja ogólna	134

Wprowadzenie

Oddajemy w Państwa ręce trzeci tom publikacji *Muzyka religijna – między epokami i kulturami*. Tak jak poprzednie, również ten tom wymyka się ścisłym ujęciom systematyzacyjnym. A dzieje się tak dlatego, że próby odpowiedzi na pytanie o religijność, o obecność *sacrum* stawiane we współczesnym postmodernistycznym świecie wykraczają daleko poza wszelkie systematyki, uproszczenia i konwencje. Pytanie poszerza pole możliwych odpowiedzi o nieobecne wcześniej wymiary.

Niniejsza praca stanowi zatem przede wszystkim dokument – świadectwo rozmaitych badań – nad sferą *sacrum*, sferą religijności, sferą inspiracji duchowych, badań prowadzonych w obrębie „sztuki dźwięku”, którym oddają się polscy muzykologowie, etnomuzykologowie i teoretycy muzyki, poszukujący własnych sposobów ujęcia tego, co ów religijny pierwiastek w muzyce uosabia.

Porządek publikacji przedstawia się następująco:

Jako pierwszy zamieszczono tekst Macieja Jochymczyka *Prolegomena do badań nad twórczością religijną Amanda Ivanschiza*, w którym autor prezentuje mało znaną postać paulińskiego zakonnika, przedstawiciela okresu wczesnoklasycznego w muzyce. Jochymczyk dokonuje również podstawowej charakterystyki twórczości Ivanschiza – kompozytora związanego m.in. z austriackim Wiener Neustadt, którego dzieła odnaleziono w ostatnich latach w jasnogórskim klasztorze.

Książę Antoni Reginek w artykule *Z problematyki dziejów i wariabilności pieśni kościelnej „Kto się w opiekę...” w śląskich przekazach źródłowych* omawia szczegółowo warstwę tekstu słownego oraz wersje melodyczne tego popularnego wokalnego utworu związanego z kultem Bożej Opatrności.

Tekst Violetty Kostki *Utwory Tadeusza Kasserna z okresu „spotegowanego napięcia”*. „*Sonatina kołędowa*” na fortepian i „*Tryptyk żałobny*” na głos z fortepianem przenosi nas w nurt muzyki XX-wiecznej. Oba opisywane utwory powstały w 1945 roku i były wykonywane w krótkim czasie po skomponowaniu. Z powodu wykorzystania w nich tekstów staropolskich pieśni religijnych autorka proponuje te utwory zaliczyć do nurtu archaizującego w twórczości Kasserna.

Artykuł Renaty Skupin *O nirwanie po polsku i innych toposach Orientu indyjskiego w muzyce polskiej pierwszej połowy XX wieku. Próba rekonesansu* stanowi poszerzenie tytułowego zagadnienia niniejszego zbioru o problematykę orientalną. Autorka definiuje pojęcia: „Orient”, „orientalizm”, „egzotyzm”, a następnie dokonuje charakterystyki orientalizmu polskiego, wynikającego, jej zdaniem, ze specyficznie polskiej „miłości do Orientu”, a przejawiającego się w twórczości zarówno literackiej, jak i muzycznej.

Agnieszka Draus analizuje tematykę, treść oraz muzykę cyklu *Licht* Stockhausena i w tytule swego tekstu „*Licht*” *Karlheinz Stockhausena – współczesny teatr sakralny?* pyta o miejsce omawianej heptalogii niemieckiego twórcy w nurcie religijnym (sakralnym) bądź – wręcz przeciwnie – skrajnie profanicznym.

Nad *sacrum* i *profanum* zastanawia się też autorka kolejnego artykułu w niniejszej publikacji Magdalena Chrenkoff. Po analizie motywu *dies irae* w twórczości Pendereckiego Chrenkoff koncentruje się na kompozycji oratoryjnej z 1967 roku pod tym tytułem, w której to autor podjął próbę artystycznego zmierzenia się z tematem historycznego doświadczenia Zagłady.

Muzyka Pendereckiego stała się również tematem artykułu Reginy Chłopickiej *Krzysztof Penderecki, „Pieśni chińskie” i „Kadisz”*. *Między pięknem natury a grozą historii*, w którym przedstawiono najnowszą twórczość krakowskiego Mistrza, inspirowaną poezją bądź dalekowschodnią, bądź żydowską. Twórczość tę stanowią odpowiednio *Trzy pieśni chińskie* skomponowane w 2008 roku oraz *Kadisz* napisany w 2009 roku na zamówienie miasta Łodzi z okazji obchodów 65. rocznicy likwidacji Litzmannstadt Ghetto.

Dwa kolejne teksty to akcent etnomuzykologiczny niniejszego tomu. Piotr Dahlig w artykule *Bracia czescy w Polsce – wspólnota w Zelowie i jej dziedzictwo muzyczne* opisuje życie muzyczne tytułowej mniejszości wyznaniowej w XX wieku. Z kolei Arleta Nawrocka-Wysocka, omawiając – jak wskazuje tytuł – *Tradycyjne pieśni poranne i wieczorne żyjące w pamięci cieszyńskich ewangelików*, wnosi cenny wkład w charakterystykę muzycznego repertuaru ewangelickiego, kultywowanego w „żywej tradycji” Śląska Cieszyńskiego.

Zwieńczenie trzeciego tomu *Muzyki religijnej...* stanowią dwa artykuły poświęcone życiu muzycznemu katolickich parafii. Jolanta Gwizdoń swój

tekst *Działalność muzyczna parafii bielsko-żywieckich w Porąbce i Chybiu. Próba charakterystyki* rozpoczyna przedstawieniem ogólnej charakterystyki tytułowych parafii, po czym dokonuje analizy porównawczej ich religijno-liturgicznego repertuaru muzycznego. Jan Mikos w artykule *Chór mieszany Dei Patris – 15 lat działalności kulturalnej (1991–2006)* opisuje kolejno historię powstania chóru działającego w Katowicach (przy parafii pw. Podwyższenia Krzyża Świętego i Matki Bożej Uzdrawienia Chorych), jego repertuar, osiągnięcia artystyczne i znaczenie dla życia muzycznego na Górnym Śląsku.

Autorzy artykułów z tego niewielkiego objętościowo tomu łączą wiele wymiarów: przywołują to, co lokalne (Górny Śląsk, Śląsk Cieszyński, region bielsko-żywiecki), i to, co globalne (muzyka Stockhausena i Pendereckiego), to, co typowo religijne, ściśle sakralne, i to, co znacznie wykraczające poza sferę *sacrum* (nawet z wyraźnym pytaniem o przynależność do *profanum*), to, co polskie, i to, co obce, to, co artystyczne, i to, co ludowe, to, co ekumeniczne (katolickie i ewangelickie), z tym, co przekracza konfesyjne granice.

Mamy nadzieję, że tak różnorodna tematyka spełni oczekiwania potencjalnych – zainteresowanych omawianymi zagadnieniami – Czytelników.

Krystyna Turek
Bogumiła Mika

Na okładce wykorzystano fragment witraża znajdującego się
w kościele parafialnym w Lhenicach (Republika Czeska)
Fot. ks. Andrzej Hoinkis

Redaktor
Magdalena Starzyk

Redaktor techniczny
Małgorzata Pleśniar

Przygotowanie okładki, skład i łamanie
Edward Wilk

Korektor
Miroslawa Żłobińska

Copyright © 2012 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-226-2048-9

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 9,5 + wklejki. Ark. wyd. 13,0.
Papier offset. kl. III, 90 g Cena 16 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: PPHU TOTEM s.c.
M. Rejnowski, J. Zamiara
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław